

ПЕРЕДМОВА

Мовлення – дивовижно сильний засіб, але потрібно мати багато розуму, щоб користуватися ним
(Г.Гегель)

Професіоналізація парламентської діяльності нині виступає одним з пріоритетів не лише вітчизняного, а й світового парламентаризму. Підхід до депутатської діяльності з позицій морально-ціннісних засад, стандартів та компетентності нині набуває значимості визначального фактору успішності стратегічного розвитку Української держави. При цьому очевидно, що якість, тобто ефективність та результативність парламентської діяльності народних депутатів мають аналізуватись передусім крізь призму наявності у них сталої морально-цінної системи.

До того ж останні події в українському парламенті та результати е-декларування свідчать про необхідність посилення значимості в парламентській діяльності цінностей, стандартів, компетентності, що:

✓ постає викликом, перш за все, для керівництва українського парламенту як організатора колективної діяльності народних депутатів;

✓ характеризує парламентську діяльність одночасно як професію, служіння та мистецтво управління;

✓ набуває першочергової значимості та вагомості для поліпшення ефективних взаємозацікавлених постійних міжособистісних взаємовідносин у парламентській професійній діяльності;

✓ надає парламентській діяльності з чітко вираженою партійною пріоритетністю характеру взаємозацікавленого соціального партнерства та взаємодії народних депутатів, вмотивованих на виконання даних ними своїм виборцям обіцянок;

✓ передбачає обов'язкову відповідальність кожного парламентаря за реалізацію та актуалізацію свого творчого професіонально-професійно-особистісного потенціалу у щоденній парламентській діяльності;

✓ гуманізує міжпартійні відносини, що сприяє: активізації особистісного потенціалу кожного народного депутата, незалежно від партійної приналежності; підтриманню, розвитку, примноженню інституційної пам'яті Верховної Ради України; посиленню корпоративізму між парламентарями як професіоналами-однотумцями;

✓ характеризує рівень комфортності/некомфортності діяльності народних депутатів у соціальному просторі українського парламенту як соціальної мікросистеми;

✓ забезпечує пошук найраціональніших форм та методів парламентської взаємодії, від застосування яких залежить дієвість соціального діалогу та партнерства між парламентарями різних політичних партій, що нині постає передумовою ефективності й результативності як кожного депутата зокрема, так і депутатського корпусу та українського парламенту в цілому.

З метою надання методичної допомоги парламентаріям щодо підвищення рівня їх професійної компетентності та ціннісної стійкості науковцями кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України у 2016 році започатковано Серію навчально-методичних матеріалів для народних депутатів «Бібліотека народного депутата».

Пропонований Навчальний посібник є одним із трьох перших видань цієї Серії. У ньому вперше парламентська діяльність аналізується крізь призму цінностей, стандартів, компетентності. Саме тому матеріали Навчального посібника згруповано у таких розділах:

I. Парламентаризм в системі демократичних цінностей сучасного суспільства.

II. Ціннісні засади парламентської діяльності.

III. Стандарти парламентської діяльності: зарубіжний та вітчизняний досвід.

IV. Компетентність та відповідальність народних депутатів.

Сподіваємося, що кожний народний депутат передусім та й кожний небайдужий читач знайде у Навчальному посібнику цікавий матеріал та інформацію для себе з метою якісного удосконалення як власної парламентської діяльності, так і діяльності Верховної Ради України.

Валентина Гошовська,
*завідувач кафедри парламентаризму та
політичного менеджменту Національної академії
державного управління при Президентові України*

І. ПАРЛАМЕНТАРИЗМ В СИСТЕМІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1. Соціально-ціннісна концепція та механізми парламентської демократії

Парламентська демократія – форма правління за якої уряд призначається і контролюється парламентом. Стаючи базовим суб'єктом формування і реалізації державної політики, парламент приймає на себе основну відповідальність за управління суспільним розвитком в цілому – відіграє провідну роль в забезпеченні життєдіяльності суспільства.

Мета парламентської демократії полягає в тому, щоб створити належні умови для формування суспільних відносин, які відповідають потребам сталого економічного і соціального прогресу суспільства в цілому, гарантують високий рівень життєдіяльності кожного індивіда, неухильне дотримання прав і свобод людини та ґрунтуються на засадах гуманізму.

Завдання парламентської демократії:

- формування та впровадження державної політики, спрямованої на забезпечення гармонійного розвитку кожної людської особистості та суспільства в цілому;
- підвищення рівня політичної культури громадян, коли люди добре розуміють головні ідеї й принципи демократії, здатні самостійно діяти для захисту власних інтересів та інтересів громади;
- впровадження демократичних способів політичних взаємодій, з наголосом на традиційних для політичної культури і домінуючих в конкретно-історичних умовах особливостях;
- формування нового – гуманістичного – типу вітчизняної політичної еліти;
- подолання корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування;

- забезпечення умов для формування ціннісних політичних уявлень і моделей політико-національної ідентифікації населення;
- зміцнення соціально-політичної стабільності в суспільстві;
- стимулювання участі людей у громадському житті, їхньої активності й відповідальності, зацікавленості у демократичних змінах;
- оптимізація процесів політичної соціалізації молоді;
- підвищення політичної відповідальності громадських і державних діячів;
- оптимізація партійної системи та вдосконалення виборчого процесу в державі;
- зростання участі громадян у суспільних справах, в т.ч. у виборах;
- формувати механізми розв'язання соціально-політичних конфліктів у мирний, цивілізований спосіб;
- сприяння розвитку критичного мислення, вкоріненню демократичних цінностей, становленню активної громадянської позиції особистості.

По великому рахунку головна задача парламентської демократії – домогтися усвідомлення, прийняття і практичного здійснення людиною власних прав і свобод, гарантованих Конституцією.

Головними **принципами** участі сучасної парламентської демократії, на яких мають ґрунтуватися зміст та механізми її впливу на процеси розвитку суспільства, є:

- пріоритет прав і свобод людини і громадянина;
- консолідації суспільства на основі автентичної системи цінностей, національна єдність;
- зв'язок державної політики з реальним життям суспільства та спрямування на вирішення конкретних суспільно-значимих проблем;
- спрямованість на впровадження позитивного досвіду суспільної взаємодії;
- плюралізм політичного процесу;
- цілеспрямованість і безперервність;

- збереження і розвитку духовних і культурних цінностей суспільства;
- своєчасності і адекватності заходів щодо захисту національних інтересів;
- прозорості, публічності й системності в проведенні політики;
- забезпечення максимально широкої участі людини та інститутів громадянського суспільства у процесі прийняття політичних рішень.

Особлива вимога до системи парламентаризму – формування демократичної політичної культури, зокрема:

- увага політичної системи має поширюватись одночасно на всі соціальні верстви, етнонаціональні й культурні спільноти, професійні групи, покоління громадян;
- державна політика має відповідати духу, потребам і цілям демократичного суспільства і бути зорієнтованою на формування активної, автономної, незалежної особистості, яка відчувається і сприймається суспільством як самостійна цінність, а інтереси її визнаються пріоритетними;
- на кожному рівні діяльність політичної системи має бути спрямована на підвищення політичної участі й громадянської відповідальності людини, сприяти аргументованому сприйняттю нею фундаментальних цінностей і принципів демократії.

Зміст впливу парламентської демократії системи на розвиток суспільства зорієнтований на: розроблення та реалізацію державної політики; формування політичних уявлень громадян, їх політичної культури; набуття ними відповідного демократичним традиціям досвіду політичної активності та становлення гуманістичної системи політичних цінностей як суспільства в цілому, так і кожної окремої особистості.

Формування політичної культури парламентської демократії здійснюється суб'єктами політичної системи через вироблення й культивування в суспільстві сукупності базових політичних цінностей демократії й гуманізму, запровадження сучасних технологій демократичного парламентського урядування, створення сприятливих умов для політичної самореалізації особистості.

Провідними елементами політичної культури парламентської демократії є:

1. Ставлення людини до самої себе – ідентифікація себе як суб'єкта політичної взаємодії, спроможного здійснити самостійний політичний вибір, готового нести відповідальність за свій вибір і його наслідки, законослухняного громадянина, здатного обстоювати власні права.

2. *Ставлення людини до інших людей* – терпимість, повага до політичних прав і свобод інших, готовність до спільного вирішення політичних проблем, довіра і налаштованість на співробітництво, аргументований скептицизм, підтримка інших і політична відповідальність, прагнення зрозуміти мотиви вчинків і очікування інших.

3. *Ставлення громадянина до політичної системи* – патріотизм або позитивне ставлення до своєї країни, лояльне ставлення до фундаментальних конституційних цінностей і принципів, дії, спрямовані на підвищення ефективності демократичних установ, увага до громадських справ, соціальна довіра і поширення правдивої інформації.

4. *Ставлення громадянина до інститутів влади* – спрямованість на різні форми політичної участі, контроль за дотриманням повноважень влади, оцінка роботи уряду, оцінка окремих пропозицій щодо реформування суспільного життя, опір неконституційним діям влади.

5. *Ставлення людини до політичного світу* – розуміння глобального значення дотримання прав людини, толерантність до політичної різноманітності світу, відповідальність за збереження миру і активна позиція щодо політичних подій у світі, готовність до участі в роботі міжнародних організацій тощо.

Вибудовуючи зміст демократичної політичної культури, прагнучи надати поштовх її розвитку в умовах посттоталітарного суспільства, суб'єкти парламентської демократії в своїй діяльності роблять наголоси на таких ключових поняттях як «законослухняність», «відповідальність», «політична активність», «ставлення до влади», «індивідуальна свобода», «толерантність» тощо.